

جایگاه ایران در جهان کشاورزی ارگانیک

محمد شریفی مقدم^۱

بررسی آخرین آمارهای رسمی درباره وضعیت کشاورزی ارگانیک در دنیا، نشان می‌دهد که ۱۷۲ کشور دارای فعالیت در زمینه کشاورزی ارگانیک هستند. در این بین قاره آمریکای شمالی دارای ۳/۱ اروپا ۱۱/۶ آمریکای لاتین ۶/۸ آفریقا ۱/۳ و اقیانوسیه دارای ۱۷/۳ میلیون هکتار اراضی کشاورزی ارگانیک هستند. تجارت ارگانیک در سال ۲۰۱۶ میلادی معادل ۸۰ میلیارد دلار و تعداد کشورهای دارای مقررات ارگانیک ۸۷ کشور بوده است. سطح کل اراضی تحت پوشش ارگانیک در دنیا معادل ۴۳.۷ میلیون هکتار معادل ۰/۹۹ درصد کل اراضی کشاورزی دنیا است. کشور استرالیا با ۱۷/۲، آرژانتین با ۳/۱، آمریکا با ۲/۲، چین با ۱/۹، اسپانیا با ۱/۷، ایتالیا با ۱/۴، اروگوئه با ۱/۳، فرانسه با ۱/۱، آلمان با یک و کانادا با ۰/۹ میلیون هکتار، ۱۰ کشور نخست دنیا در زمینه کشاورزی ارگانیک در دنیا هستند. در سال ۲۰۱۶، کشور ایران از منظر سطوح اراضی کشاورزی ارگانیک (با در نظر گرفتن مزارع در حال گذار) با سطحی معادل ۱۱ هزار و ۶۰۱ هکتار، در رتبه ۸۵ دنیا، پایین‌تر از کشورهای تاجیکستان، گواتمالا و پاناما و بالاتر از کشورهای ایسلند، کامبوج، ژاپن، صربستان، نپال و... قرار دارد.

رتبه کشور ایران، از نظر تلاش برای تبدیل اراضی کشاورزی به نظام ارگانیک که شاخصی مهم برای مقایسه کشور در برنامه‌ریزی و فعالیت بدون در توسعه کشاورزی ارگانیک است، بسیار پایین بوده و با عدد ۰/۰۲ درصد (نسبت اراضی ارگانیک به کل اراضی) در ردیف ۱۴۳ دنیا قرار دارد. در این رتبه‌بندی، بعد از کشور ایران، ۲۸ کشور دیگر مانند عربستان، آفریقای جنوبی، کنیا، مالزی، نیجریه، جامائیکا، کامرون، زیمبابوه، عمان و عراق قرار دارند. این در حالی است که کشور ایران از نظر پتانسیل تبدیل اراضی کشاورزی به ارگانیک، به دلیل ویژگی‌ها و مزایای ناشی از نظام کشاورزی مبتنی بر تولیدات روستایی، دیم، عشایری و همچنین تنوع اقلیمی و محصولی (دامی،

۱- مؤلف و مجری برنامه ترویج و توسعه کشاورزی پایدار

زراعی، باغی، آبیان و...)، قابلیت تبدیل حداقل ۱۰ درصد از اراضی کشاورزی به ارگانیک را دارد و در این باره می‌تواند جزو ۱۲ کشورهای برتر دنیا قرار گیرد. این پتانسیل در بیش تر استان‌های کشور، از جمله کرمان، خراسان، لرستان، فارس، خوزستان، کهگیلویه و بویراحمد، چهارمحال و بختیاری، قزوین و... در طیف وسیعی از محصولات وجود دارد، اما با وجود این ظرفیت و با وجود نقشه راه مدون و تدوین نخستین سند راهبردی توسعه کشاورزی ارگانیک برای توسعه و فعال سازی نظام کشاورزی ارگانیک در کشور، به دلیل موازی کاری و فقدان نهاد و مرجع مشخص برای توسعه کشاورزی ارگانیک، عدم استقرار کامل نظام ملی گواهی ارگانیک، فقدان ساز و کار مشخص برای عرضه محصولات ارگانیک، دخالت و غلبه نگاه سودجویانه و تجاری در بخش ارگانیک، انحراف در رسالت و اهداف حقیقی ارگانیک، دخالت عناصر و نهادهای غیرمرتبط در این باره، فقدان شجاعت در تصمیم‌گیری سیاست‌گذاران به دلیل ضعف بینش در مبانی توسعه کشاورزی ارگانیک و تبلیغات منفی طرفداران کشاورزی صنعتی از این سرمایه و فرصت بالقوه در کشاورزی کشور استفاده مناسبی صورت نگرفته است. در حالی که بسیاری از کشورهای منطقه، شامل ۳۷ کشور در آسیا معادل ۷۹ درصد از کل تعداد کشورهای آسیایی در سال‌های اخیر در حال توسعه و سرمایه‌گذاری در بخش ارگانیک هستند. به‌عنوان مثال کشور چین با ۱/۹ میلیون هکتار بزرگ‌ترین کشور تولیدکننده در آسیا و در ردیف چهارم جهانی است یا برخی کشورهای منطقه مانند هند و روسیه بیشترین درصد توسعه رشد ارگانیک در سال‌های اخیر را نسبت به سال ۲۰۱۱ در دنیا را دارند که رقم این رشد تا ۳۰۰ درصد نسبت به سال ۲۰۱۱ است. این در حالی است که بررسی رشد کشاورزی ارگانیک ایران در سال‌های اخیر بنا به دلایل ذکر شده، دچار نوسان بوده و حتی منفی شده است.

در این سال، آمار ارگانیک در سایر بخش‌ها (به جز زراعت و باغبانی) در دنیا عبارت است از:

- بخش اراضی طبیعی و بکر ۴۴/۳۷ میلیون هکتار
- بخش آبی‌پروری ۴۳ هزار و ۲۲۲ هکتار
- بخش جنگل ۶۲ هزار و ۵۸۹ هکتار
- بخش اراضی قرق غیرکشاورزی هشت هزار و ۱۱۲ هکتار
- سایر فرایندها یک‌هزار و ۵۰۷ هکتار است

که با اضافه کردن اراضی کشاورزی به این آمار در مجموع ۸۱ میلیون و ۲۲۰ هزار و ۱۷۲ هکتار از اراضی دنیا تحت پوشش نظام ارگانیک هستند. در ایران نیز با محاسبه ۲۲ هزار و ۸۵۰ هکتار اراضی ارگانیک حاصل از تبدیل اراضی طبیعی (وحشی) و ۱۱ هزار و ۶۰۱ هکتار اراضی کشاورزی ارگانیک، در مجموع دارای ۳۴ هزار و ۴۵۱ هکتار اراضی ارگانیک است و بررسی رتبه ایران در مجموع اراضی ارگانیک هم در رتبه‌های ۸۰ تا ۹۰ دنیا قرار می‌گیرد.

رتبه کشور ایران، از نظر تلاش برای تبدیل اراضی کشاورزی به نظام ارگانیک که شاخصی مهم برای مقایسه کشور در برنامه‌ریزی و فعالیت مدون در توسعه کشاورزی ارگانیک است، بسیار پایین بوده و با عدد ۰/۰۲ درصد (نسبت اراضی ارگانیک به کل اراضی) در ردیف ۱۴۳ دنیا قرار دارد.